

**DEPARTAMENT DE DIDÀCTICA DE LA LENGUA I DE LA LITERATURA
UNIVERSITAT DE BARCELONA**

**PROGRAMA DE DOCTORAT DEL BIENNI 1996-1998
(ENSENYAMENT DE LENGÜES ESTRANGERES)**

**CONSTRUCCIÓ DEL NOM PROPI I CONVENCIO DE LES
MAJÚSCULES AMB ULLS D'INFANTS**

**TESI DOCTORAL PER OPTAR AL TÍTOL DE DOCTORA
EN FILOSOFIA CIÈNCIES DE L'EDUCACIÓ
(SECCIÓ DE CIÈNCIES DE L'EDUCACIÓ)**

PRESENTADA PER MARIA VILA MUNIENTE

DIRIGIDA PER LA DOCTORA LILIANA TOLCHINSKY BRENMAN

BARCELONA, març del 2004

Capítol 6: APUNTS PER A LA DIDÀCTICA

Les aportacions d'aquesta recerca psicolingüística en l'àmbit de la didàctica es refereixen a la importància de l'organització dels continguts de l'ús de la majúscula en les dues funcions: distintiva i demarcativa, així com dels aspectes gràfics i lèxics que s'hi relacionen.

Primer de tot, volem deixar constància que tant l'omissió de la majúscula en el nom propi com en el reconeixement d'altres paraules com si fossin noms propis pot ser un element de diagnòstic, que ens faci adonar de certes dificultats en l'organització jeràrquica del lèxic, a certes edats.

Els resultats d'aquesta recerca fan palès que la interpretació de l'escriptura i d'alguns dels components de la categoria de nom propi són fets amb criteris d'ordre. Per això cal remarcar la importància de tot el treball de l'organització jeràrquica del lèxic: activitats de seriació, de relació entre les parts i el tot i classificació de classes, tant les paraules d'ordre bàsic (rosa) com paraules que tinguin en compte a un ordre superordinat (flor) facilitaran aconseguir la denominació dels aspectes considerats abstractes des de la filosofia del llenguatge. L'organització jeràrquica del lèxic podrà ser vivenciat per mitjà d'objectes naturals o imitats de distints materials i imatges visuals a les primeres edats. Més endavant, l'activitat de definir mots i la de classificar llistats de paraules que pertanyin a diferents camps semàntics.

Per iniciar els més petits en l'ús de la majúscula en els noms personals, cal que la lògica de la importància que, als 5 anys, solen aplicar als objectes hagi passat a les persones, ja que els infants de 6 anys acostumen a relacionar la importància de la persona amb la majúscula inicial del nom propi.

Com l'ús de la majúscula en funció distintiva requereix coneixements semàntics i, en canvi, l'ús de la majúscula en funció demarcativa requereix tenir alguns coneixements textuais sembla pertinent que l'ensenyament-aprenentatge de les dues funcions de les majúscules sigui presentada, separatament, en el Cicle Inicial i no conjuntament com se sol fer en l'actualitat.

L'ensenyament-aprenentatge habitual de l'ús de la majúscula en noms personals presenta la seqüència didàctica de noms personals amb sintagma nu, noms amb sintagma precedit de l'article de presentació i noms iniciats amb grafia vocàlica precedits de l'article apostrofat. Les aportacions d'aquest estudi mostren que la seqüència s'inicia amb els primers cap als 5 anys i pot finalitzar als 7-8 anys, aproximadament. Per això, proposem que es tingui en compte la seqüència esmentada i que consti que els noms personals presentats en sintagma nu són apresos cap als 5 anys sense dificultat inclosos els que la primera grafia és una "H". Cal tenir present la restricció de la doble ela majúscula (LI) ja que els infants no és fins als 6 anys que la comencen a considerar majúscula. Els noms personals que formen part d'un sintagma precedits de l'article de presentació ple són apresos cap als 6 anys i els noms personals iniciats en vocal precedits de l'article de presentació apostrofat s'inicia cap als 6 anys i es clou cap als 7-8 anys. La descripció d'aquest procés evolutiu de l'aprenentatge de l'escriptura del nom propi personal formant part d'un sintagma ens permet distingir el nivell de coneixement que caldrà requerir a cada nivell escolar.

L'objectiu procedimental de l'assoliment de l'ús dels signes de puntuació que consten en el Disseny Curricular del Cicle Inicial hauria de constar en el del Cicle Mitjà, perquè les aportacions d'aquest estudi ens mostren que, a aquestes edats, els esmentats signes tenen una escassa freqüència d'aparició en els textos de producció espontània, ja que el procés de desenvolupament dels coneixements textuais requereixen uns coneixements textuais previs. Aquests són estar en desenvolupament el procés de distingir les parts del tot, és a dir, reconèixer els continguts semàntics (idea, opinió, pensament) del text en la frase, ja que cal delimitar l'inici de la frase per fer ús de la majúscula en funció demarcativa i cal relacionar-la amb el punt i seguit, ja que ambdós marquen els límits de la frase: posició d'obertura la majúscula i posició de tancament el punt i seguit.

En aquesta recerca hem constatat que els infants de 7-8 anys, únicament, els més avançats inicien el procés d'estructuració del text, considerant la frase una unitat de sentit. Abans cal que els ensenyants tinguem present que els infants de 6 anys poden considerar que el text que escriuen, en formar part d'un altre text, no li correspon l'inici en majúscula perquè la majúscula correspon a l'inici del relat. A més, alguns solen establir la relació biunívoca entre línia plena de lletres i punt ple, tant si es correspon amb la frase acabada o inacabada. Per aquest motiu, els primers ensenyaments-aprenentatges de l'ús del signes de puntuació haurien de tenir en compte els coneixements que requereixen. Primer de tot, la frase com a unitat de significat, els límits de la frase, l'inici i l'acabament i la relació amb les

frases posteriors amb la finalitat que els infants puguin elaborar els esquemes o coneixements previs pertinents. Això facilitaria la incorporació progressiva dels coneixements textuais que implica reconèixer i usar, apropiadament a l'edat, els signes de puntuació.

Per això proposem que l'ús dels signes de puntuació consti en les programacions d'aula que els infants estan fent uns aprenentatges que mostraran els resultats, probablement, en un curs posterior. Tot i així, considerem que es poden realitzar activitats amb la intenció de fer-los visibles. Activitats de reconeixement dels signes de puntuació en reconèixer frases en un text model. Com el signe d'interrogació és el més comprensible per als infants, suggerim la proposta de fer preguntes escrites a un personatge fictici o real ja que el signe de pregunta es correspon amb la corba melòdica d'entonació de la llengua oral. En canvi, per a la resta de signes creiem pertinent prendre la llengua escrita com a model.

Així mateix, la programació del tercer nivell de concreció (la programació d'aula) hauria de tenir present com els infants interpreten les majúscules dels noms personals i dels altres noms propis en els diferents tipus de sintagmes i en les aposicions frasals, així com els signes de puntuació que els acompanyen ja sigui la coma en una enumeració de noms personals o el punt i seguit per assenyalar el límit de l'extensió de la frase per incloure aprenentatges interdisciplinaris entre les matemàtiques, l'escriptura i l'aprenentatge del lèxic.

Aquesta recerca mostra que els infants als 5-6 anys interpreten les majúscules - a partir de la pròpia escriptura- amb coneixements perceptius tenint en compte l'alçada de la grafia i l'alçada de l'objecte (nen/a, senyor/a) amb què relacionen el nom personal. Així mateix, fa palès que les denominen mitjanes, altes i grans. L'ús de la convenció normativa un nom personal s'escriu amb majúscula s'inicia abans en l'escriptura que en la verbalització d'aquest saber declaratiu.

A més, s'ha evidenciat que primer reconeixen totes les majúscules d'un text amb una única funció: la funció distintiva, sense tenir en compte els signes de puntuació. Els infants comencen a tenir-los en compte quan comencen a reconèixer la majúscula que assenyala la posició demarcativa intertextual en una paraula que no és un nom. L'aplicació de diferents criteris (fonològics – sona com la de X_, fonogràfics _ s'assembla a un nom conegut, semàntics _ en el significat_ i s'escriuen amb majúscula) per reconèixer un nom personal porta a assenyalar d'altres paraules com si aquestes fossin noms propis en el conte en anglès.

Els noms propis personals han estat els noms propis més reconeguts pels infants de 5-6 anys, els noms de la toponímia tenen un procés de desenvolupament posterior. L'escàs reconeixement dels noms propis que passen a la categoria de noms comuns han posat de manifest que, primer, s'aprenen com a noms propis i més endavant com a noms comuns reconeixent la pertinença a ambdues categories nominals. El reconeixement d'altres paraules com si aquestes fossin noms propis

es deu a distints motius d'interpretació. Aquests es refereixen al desplaçament de l'accent intern de la paraula, a la interpretació de la llengua escrita amb criteris de la llengua oral, a l'organització del lèxic paraules d'una classe d'ordre bàsic (mestra) són interpretades com si fossin d'una classe d'ordre superior (persona important).

L'ús de l'apòstrof en la funció d'enllaçar l'article de presentació amb els noms personals que tenen la primera grafia vocàlica introdueix dubtes de segmentació i de l'ús de la majúscula, així com el principi de l'ús de la majúscula en inici de text ofereix dubtes de l'ús de la majúscula en els noms personals. Per això, proposem tenir en compte la complexitat de l'apropiació de l'ús de l'apòstrof i realitzar activitats de contrast en què el sintagma apostrofat pot ser el subjecte en inici de frase o en posició interna amb la finalitat de tenir-ne més exemples per poder apropiarse'n amb més facilitat. El domini dels distints components de la categoria de nom personal no estan relacionats amb el domini de l'ús de la majúscula en els noms personals.

Tenir present els coneixements dels infants facilitarà les propostes de didàctica. Els infants tenen coneixements fonogràfics en la segmentació sublèxica convencional de les grafies, interpreten i reconeixen les grafies majúscules en un text i en la paraula amb coneixements perceptius per determinar la grandària de la grafia i relacionar-la amb l'alçada de l'objecte, també tenen coneixements lèxics en distingir la denominació de les paraules, coneixements semàntics en interpretar el significat de les paraules, coneixements morfològics en distingir els noms dels nens del de les nenes (flexió nominal), coneixements sintàctics són capaços de decidir que una paraula escrita en majúscula no pot ser un nom propi perquè aquest va precedit de l'article de presentació, tenen coneixements textuais en organitzar l'escriptura en paraules, frases i textos i en considerar els aspectes gràfics (majúscules i signes de puntuació) pertinents a la separació de paraules en una enumeració de noms personals, en posar punt final o punt seguit i en usar l'apòstrof en els noms personals que el requereixen i, per últim, coneixements metalingüístics en reconèixer els components de la categoria de nom propi. Aquests són els coneixements que han emergit en aquesta recerca.

Som conscients de les limitacions de l'aportació didàctica d'aquesta recerca –es tracta d'un estudi psicolingüístic controlat–, es requeriria una observació longitudinal i unes anàlisis molt més exhaustives del treball amb la finalitat d'aprofundir en aquestes implicacions didàctiques. De tota manera, pensem en un currículum que tingui en compte la capacitat del subjecte objecte d'aprenentatge, els coneixements que aporta al procés d'ensenyament en qualsevol dels dominis tindrà una base de treball més sòlida i podrà contribuir a un aprenentatge més significatiu, no solament en relació a la puntuació o, específicament, amb els usos de la majúscula, sinó en qualsevol aspecte del coneixement. Aquesta recerca podria ser un exemple del domini de coneixement en un aspecte i transportar-lo a d'altres tipus de coneixement.